

Bijlage I

Opzet en methodiek

bij het toezichtsrapport
over de inzet van de hackbevoegdheid
door de AIVD en MIVD in 2015

CTIVD nr. 53

8 maart 2017

Commissie van Toezicht
op de Inlichtingen- en
Veiligheidsdiensten

1. Onderzoekperiode

Dit rapport ziet op operaties die gestart zijn in het jaar 2015 (de periode van 1 januari tot en met 31 december 2015). Wanneer deze operaties na 31 december 2015 nog liepen, heeft de CTIVD deze tot en met 17 maart 2016 onderzocht, het moment van aankondiging van dit onderzoek. Dit houdt in dat zij in deze periode zowel de toestemmingen voor verlengingen van deze operaties heeft beoordeeld, alsook eventuele opbrengsten daaruit heeft onderzocht. Dit heeft tot gevolg gehad dat in een enkel geval ook het eerste verlengingsverzoek ná 17 maart 2016 in het onderzoek is betrokken. De periode is gekozen om een representatief en actueel beeld van de inzet van de hackbevoegdheid te kunnen krijgen.

2. Afbakening

De CTIVD heeft er dus voor gekozen alleen voor 17 maart 2016 geslaagde operaties te onderzoeken. Zij verstaat hieronder operaties waarbij het gelukt is binnen te dringen in een geautomatiseerd werk, ongeacht of daaruit ook (relevante) opbrengst is voortgekomen. Operaties waarin het niet gelukt is binnen te dringen hebben geen of een zeer beperkte inbreuk op de grondrechten en de belangen van de betrokkene(n) veroorzaakt. Deze afbakening is daarmee goed te verantwoorden.

Op verzoek hebben beide diensten een overzicht aangeleverd met de in 2015 gestarte en geslaagde hackoperaties. In de systemen van de diensten is gecontroleerd op volledigheid van dit overzicht door middel van het uitvoeren van steekproefsgewijze 'crosschecks'.

2.1 MIVD

Het aantal in 2015 gestarte en geslaagde hackoperaties bij de MIVD is, vergeleken met het aantal operaties van de AIVD, relatief bescheiden. Om deze reden heeft de CTIVD besloten alle in 2015 initieel gestarte en geslaagde hackoperaties van de MIVD te selecteren voor onderzoek.

2.2 AIVD

Ten aanzien van het aantal in de onderzoeksperiode gestarte en geslaagde hackoperaties bij de AIVD, heeft de CTIVD een selectie gemaakt. Hieronder beschrijft de CTIVD hoe zij tot deze selectie is gekomen.

De AIVD verzoekt ieder kwartaal op vaste momenten aan de minister van BZK om toestemming voor de inzet van artikel 24 Wiv 2002. Hierbij wordt iedere operatie kort toegelicht en, voor zover dat bekend is, benoemd op welke persoon of organisatie de bevoegdheid is gericht. Spoedeisende nieuw te starten operaties of operaties waarbij het niet gewenst is met de aanvraag te wachten tot het eerstvolgende kwartaal, legt de AIVD tussentijds aan de minister voor.

De CTIVD heeft de in 2015 gestarte en geslaagde operaties in de aan de minister aangeleverde verzoeken tot toestemming nageslagen. Operaties die voldeden aan vooraf gedefinieerde bijzondere categorieën (verschoningsgerechtigden, non-targets, derden en ongericht overgenomen gegevens) of die om andere redenen opvallend waren (onvolledige motiveringen, spoedeisende aard, wijze van uitvoering), zijn voor dit onderzoek geselecteerd. Op verzoek heeft de AIVD voorts een aantal operaties aangedragen dat volgens de dienst bijzonder effectief is of is geweest.

Om onderzoek te kunnen doen naar een (vooraf bepaald) aantal hackoperaties, is deze eerste selectie aangevuld met een deel van de overige hackoperaties van de door de AIVD aangeleverde lijst. Om een representatief beeld te krijgen is daarbij rekening gehouden met het type hack (fysiek, op afstand, e-mailaccounts, malware, forum, sociale media) en de verschillende aandachtsgebieden van de AIVD (contra-terrorisme, extremisme/radicalisering, contra-proliferatie, inlichtingtaak buitenland en cyber). De uiteindelijke selectie is daardoor evenwichtig en representatief in de wijze waarop en de taakgebieden waarin de hackbevoegdheid wordt ingezet door de AIVD.

2.3 Omvang van de selectie

De selectie bevatte bijna de helft van de in totaal door de AIVD en MIVD uitgevoerde operaties die aan de onderzoekscriteria voldeden. Het totaal aantal onderzochte operaties bestond daarmee uit tientallen.

3. Onderzoek

De CTIVD heeft om zich een beeld te vormen, voorafgaand aan het feitenonderzoek gesprekken gevoerd met juristen, beleidsmedewerkers en operationele medewerkers van de diensten. Aan de hand van de wet, jurisprudentie, eerdere toezichtsrapporten, door de respectievelijke ministers in dat verband overgenomen aanbevelingen, en genoemde gesprekken is een kader ontwikkeld om het beleid met betrekking tot en de inzet van de hackbevoegdheid te kunnen toetsen.

Aan de hand van dat toetsingskader is allereerst beoordeeld of de motiveringen in de verzoeken tot toestemming (en bijschrijvingen en verlengingen) telkens de inzet konden dragen, dat wil zeggen of deze alle redengevende feiten en omstandigheden bevatten. Bovendien is beoordeeld of de afwegingen die zijn gemaakt in het kader van de noodzaak, proportionaliteit en de subsidiariteit ook daadwerkelijk tot een rechtmatige inzet hebben geleid. Daarbij heeft zij in het bijzonder aandacht besteed aan de zaken die tot een verzwaarde belangenafweging of tot het stellen van nadere randvoorwaarden moesten leiden. Ook heeft zij gezien of de toestemming voor de inzet op het juiste niveau is gegeven.

Onderzocht is of bij de uitvoering van de hacks binnen de door de wet gesteld kaders en de verleende toestemming is gehandeld. Hierbij zijn in een voorkomende gevallen de logboeken en de opbrengsten opgeslagen in de systemen van de JSCU beoordeeld. Indien dit onderzoek vragen oproept, zijn gesprekken gevoerd met de medewerkers die de hackoperatie hebben uitgevoerd.

Vervolgens is in de systemen van de diensten gekeken welke gegevens afkomstig van hackoperaties aan de operationele teams zijn verstrekt en wat zij vervolgens met die gegevens hebben gedaan. Daarbij is gekeken naar het vernietigen van niet relevant bevonden gegevens, het gebruik van gegevens voor het operationeel proces en het verstrekken van ongeëvalueerde gegevens aan buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Indien dit onderzoek vragen oproept, zijn gesprekken gevoerd met de betrokken operationele medewerkers.

